

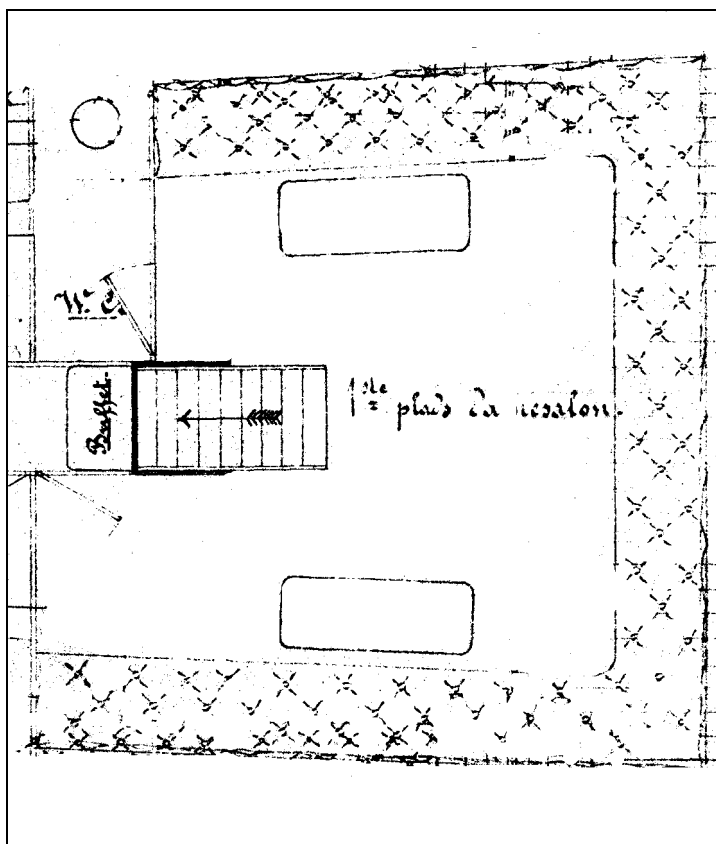
D/S
Skibladners
damesalong
Historisk-teknisk
dokumentasjon

Av Åsmund Kristiansen

HFS rapport nr. 1-2005
Hardanger Fartøyvernssenter

Innhold

Innhold	2
Innledning	3
Historikk.....	3
Salongens størrelse	4
Arbeidsbeskrivelser	4
<i>Spikerslag</i>	<i>4</i>
<i>Rupanel.....</i>	<i>5</i>
<i>Underlagspapp</i>	<i>5</i>
<i>Panel på skott og skutesider</i>	<i>5</i>
<i>Himlingen</i>	<i>6</i>
<i>Nytt skilleskott.....</i>	<i>7</i>
<i>Dør</i>	<i>8</i>
<i>Benken.....</i>	<i>8</i>
<i>Bord</i>	<i>9</i>
<i>Dørk og belegg på dørk</i>	<i>9</i>
<i>Møbler, gardiner.....</i>	<i>9</i>
<i>Overflatebehandling</i>	<i>9</i>
Hardanger Fartøyvernssenter	10

Tegningen fra 1888 er en viktig kilde, men en kan ikke ta for gitt at tegningen er fulgt til punkt og prikke. En inventarprotokoll fra 1903 bekrefter imidlertid at benken trolig har hatt det omfanget som tegningen viser. Tegningen er retusjert, slik at arrangement på hoveddekk ikke forstyrrer bildet av damesalongen, som ligger under dekk.

Innledning

Hardanger Fartøyvernssenter (HFS) ble høsten kontaktet av AS Oplandske Dampskibsselskab ved Jan Håvar Korshavn med tanke på istandsetting og tilbakeføring av D/S Skibladners damesalong. Verftsformann Morten Hesthammer og fartøyvernkonsulent Åsmund Kristiansen reiste så over og så på omfanget av arbeidet, og hvilke utfordringer som måtte ligge i oppdraget. Korshavn var med på synfaringen og på de diskusjonene som fant sted om bord. Deretter lagde HFS et kostnadsoverslag basert på en foreløpig rekonstruksjon. Denne rapporten vil utdype hva som ligger i dette kostnadsoverslaget, og vil langt på veg kunne fungere som en foreløpig arbeidsbeskrivelse.

På visse punkt er dokumentasjonen usikker. Her prøver vi å legge fram ulike alternativ og kommer med forslag til løsninger. AS Oplandske Dampskibsselskab og restaureringsgruppa som er oppnevnt kan gjerne komme med innspill omkring forslagene.

Noen punkt er usikre, her er de viktigste som bør være gjenstand for diskusjon:

- Skal himlingen kles med seglduk eller bord?
- Skal skottene ved trappa gå helt ned til dørken eller følge trappevangen?
- Skal fargene være de samme som i herresalongen?
- Inndeling av fyllinger på skott og skutestider (særlig høyde på horisontale ramtre).
- Skal en beholde de tre bordene?

Historikk

Skibladner er bygd av det svenske verftet Motala Werkstad for Det Oplandske Dampskibs Interessentskab i 1856. Det ble fraktet i deler til Minne og bygd opp der. I 1888 gikk skipet gjennom en ombygging, og denne nye versjonen av Skibladner er utgangspunktet for hvordan skipet vernes.

Dame- og herresalongene akterut var også omfattet av denne ombyggingen. Damesalongen ble utvidet litt i akterkant på bekostning av herresalongen. Etter denne tid ble salongene pusset opp og modernisert i flere omganger. I 1967 ble imidlertid Skibladner et verneprosjekt og skulle føres tilbake i utseende. I dag står damesalongen fram mer eller mindre slik den gjorde etter en restaurering i 1989-90.

Herresalongen ble nok en gang tilbakeført i 1995, denne gang av HFS på bakgrunn av en historisk dokumentasjon. Denne finnes som en rapport, og er brukt som grunnlag også for damesalongens rekonstruksjon.

En del detaljer er ikke omtalt i rapporten fra herresalongen. Der vi har manglet opplysninger har vi dels sett på hvordan det er utført i herresalongen, dels brukt erfaringer fra andre stålskip. Enkelte detaljer vil vi foreslå løst på litt andre måter enn i herresalongen, men her vil vi være åpne for innspill og diskusjon.

En viktig kilde til hvordan salongene har sett ut er inventarlistene utført for flere år. Disse er oppbevart ved Toten Museum. Lenge så det ut til at vi ikke skulle få tilgang

til denne protokollen, da den er savnet ved museet. Det viste seg at HFS har kopi av en protokoll fra 1903, og denne vil bli referert på aktuelle punkt.

Inventarprotokollen viser at følgende var å finne i damesalongen i 1903:

- 1 spill i forgylt ramme
- 1 mahogni vaskeservant med dobbelt vaskevannssett av steintøy
- 2 mahogni bord
- 6 sofaarmer mahogni utskjæringer
- 7 sofaputer med fjærer og plysjtrekk
- 7 ryggputer med krøllhår stopping og plysjtrekk
- 10 sofaruller med krøllhår stopping og plysjtrekk
- Linoleum på dekk
- 2 messinglamper
- 8 damaskgardiner
- 8 messing gardinholdere
- 4 gardinstenger av messing
- 4 gardindusker
- 1 vanntank av jern til vannklosettet

Ellers har tegningen fra 1888 vært en viktig kilde, se s. 2. Om det skal være oppbevart deler som kan kaste lys over detaljer i damesalongen er ukjent for oss. Men det antydes i tidligere rapporter at det er oppbevart deler på Minnesund (bl.a. bordrester fra skott). HFS bør derfor få anledning til å gå gjennom dette materialet før arbeidet starter.

Salongens størrelse

I rapport 7/93 fra Hardanger Fartøyvernssenter, Oversiktsplan for ei fortsatt restaurering, antydes det at størrelsen på salongen bør justeres i forhold til Aker-tegningen fra 1888. Avstanden mellom skottene er i dag ca 4 meter. I følge tegningen skal det være ca 4,3 meter. Men dersom en ser på antall spant, som tilsvarer bjelkerommene, stemmer dagens inndeling med tegningen. Salongen går over 7 spanterom, og dette stemmer med tegningen. Vi vil derfor anbefale å beholde dagens plassering av skott.

Arbeidsbeskrivelser

Spikerslag

Det skal spikerslag på skutesider, i himling (oppunder dekk) og på stålskott i framkant og akterkant av salongen. Her mangler sikker dokumentasjon, så vårt forslag er basert på herresalongen og erfaring fra andre skip.

I herresalongen er spikerslag på spant 40 mm tjukke. Det er ikke usannsynlig at det kan ha vært brukt 36 mm. Vi foreslår derfor er 36 mm tjukke spikerslag både på skutesider, i himling og på skott. Høyden vil variere etter høyde på spant (ca 60 mm), høyde på bjelker og stivere. Materialene kan være i gran eller furu.

Rupanel

Mot spant og på stålskott spikres det rupanel. Rupanelet i herresalongen er bord på 22x72 mm lagt med ca 25 mm avstand for lufting. Dette er en litt uvanlig måte å kle skutesidene på, men som selvsagt vil sikre en luftig konstruksjon.

En annen måte å bygge opp skutesidene på er med for eksempel 16x100 mm pløyde bord (synlig flate, dvs pluss fjær). Da får en tett garnering. Materialene kan være i gran eller furu.

Sikker dokumentasjon mangler, men rupanel har ofte vært uhøvla kanta bord, uten not og fjær. Dimensjonene kan variere. Ettersom dette bare har en praktisk betydning mener vi at det kan brukes vanlige pløyde bord til dette.

Underlagspapp

På skutesidene legges det underlagspapp på rupanelet. Pappen skal være diffusjonsåpen, og har til hensikt å hindre trekk. Opprinnelig kan det ha vært brukt en papp av et eller annet slag, eller seglduk. Av produkt som er tilgjengelig i dag er for eksempel Isola forhudningspapp aktuell.

Panel på skott og skutesider

Skott og skutesider i herresalongen er kledd med panel hvor det er laget falske fyllinger. Dvs. at det er spikra ramtre utenpå panelet. Om dokumentasjonen for denne løsningen i herresalongen er sikker, er uvisst. Men den er ikke usannsynlig. Etter vår mening må det derfor være fornuftig å bruke denne løsningen også i damesalongen.

Materialene i panel, ramtre og listverk er furu.

Dimensjon på glattkant panelet er av ukjent tjukkelse, men det kan passe med 12-15 mm. Bredden på det som er brukt i damesalongen er 87-88 mm bredt (pluss fjør).

Vanligvis var panelet stående på skott og liggende på skutesidene, slik det er gjort i herresalongen. I dag er panelet i damesalongen stående på skutesidene, og dette er neppe riktig.

Om mulig bør det legges inn luftespalter oppe og nede for å gjøre en viss luftgjennomstrømming mulig. Det er sannsynligvis ikke originalt, men løsningen vil forhåpentligvis forlenge innredningens levetid.

Ramtre er 13 mm tjukt.

Lister i fyllinger er 10 mm kvartstaff, malt med gullmaling. Disse er spikra med synlige messingstifter.

Panel og ramtre kvistlakkes, grunnes og males med hvit linoljemaling (to-tre strøk).

På skottet ser det ut til å være plater i herresalongen. Vi vil foreslå å bruke stående panel.

Inndeling av fyllinger bør gjøres litt annerledes enn dagens løsning i damesalongen. De bør tilpasses fyllingene i dørene, samtidig som en har et blikk for at de passer til

benkeryggen. Her ligger et usikkerhetsmoment som må vurderes på plassen, og som vi ikke forutså under synfaringen. Vertikalt lages de slik at de passer til lysventilene og fyller helt ut rommet til disse; under foreslår vi å legge inn et ramtre (noe som ikke er gjort i herresalongen).

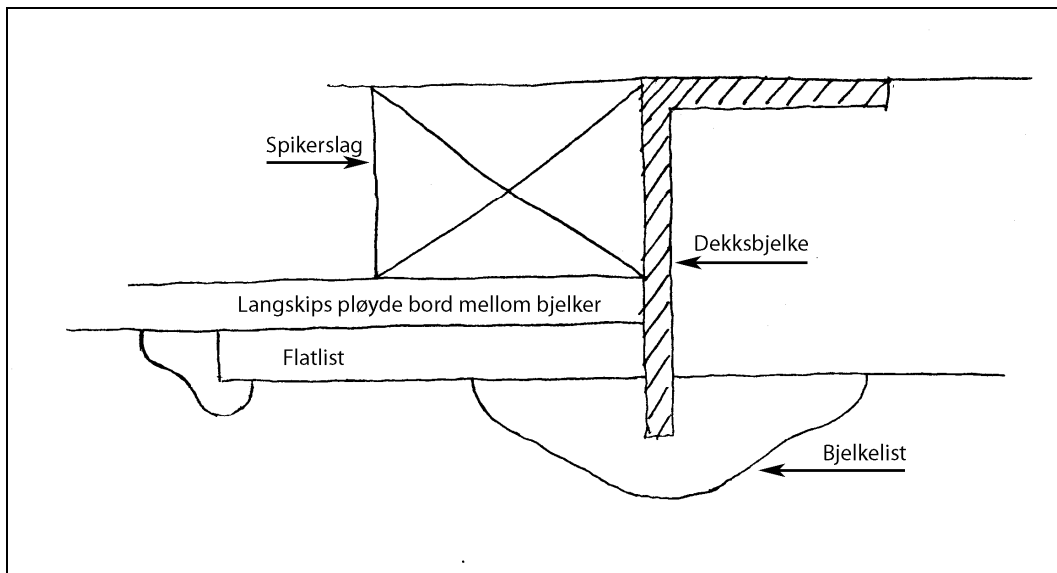
Det horisontale ramtreet bør heves slik at det ligger over benkeryggen. Dessuten bør det legges inn et ramtre under lysventilen, slik at denne får en bedre innramming. Merk også at panel i fyllinger vil bli liggende på skutesidene.

Himlingen

Dagens himlingsløsning i damesalongen er neppe riktig. I herresalongen er himlingen trekt med seglduk, som er malt og listet inn. Dokumentasjonen for denne løsningen er usikker. En annen mulighet er det at det har vært lagt bord mellom bjelkene, og med en bjelkelist på hver bjelke. Bordene mellom bjelken legges i langskips retning, og kan oppfattes som undersiden av dekket. Som det står i dokumentasjonsrapporten for herresalongen: Undersida av dekket så ut til å være malt, i følge en informant. Men som det påpekes viste det gamle dekket at dette ikke hadde vært malt. Denne opplysningen peker i retning av bord mellom bjelkene.

Dersom en ønsker å ha den samme løsningen i dame- som i herresalongen skal en selvsagt velge seglduk. Men ut fra informantens uttalelse og erfaring fra andre skip virker det mer sannsynlig med bord.

Oppbygging med bord kan gjøres slik at den ser ut omtrent som himlingen i herresalongen. Først spikres det et passende spikerslag oppunder tredekket. På dette spikres de langsgående bordene, som følger skipets senterlinje. Parallelt med bjelken spikres det så på et bord, som får en list i overgang mot de langskips borda. For å dekke over bjelken spikres det på ei list med spor som passer i bjelken. Denne lista kan ha profil som i herresalongen.

Himlingen i damesalongen kan bygges opp på prinsipielt samme måte som i herresalongen, men med bord mellom bjelkene i stedet for seglduk. Dette er en prinsippskisse. Flatlista på hver side av bjelkelista har en synlig bredde på 76 mm.

Hvilken av disse to løsningene en velger er avhengig av om en vil legge vekt på en helhetlig løsning i forhold til det visuelle, eller om en vil legge vekt på nye moment i dokumentasjonen.

Himlingen i herresalongen er bygd opp med listverk og trekt med seglduk. Vi vil foreslå en litt annen oppbygging, i retning av det bildet til høyre viser (himlingen på D/S Hansteen).

Nytt skilleskott

Trappa ned kommer i dag rett ned i en gang som er åpen inn mot damesalongen. I følge tegningen fra 1888 skal det være et skott her, slik at en må gjennom ei dør for å komme inn i salongen. Dette skottet skal være synlig fra begge sider, og trappa skal stå inntil det på den ene sida. Vi ser for oss at skottet følger trappevangen, slik at det blir et åpent rom bak trappa. Det er også mulig å bruke en løsning som ligner dagens, ved at skottet går helt ned til dørken hele vegen.

Skottet bygges opp med pløyde bord, 34x84 mm (synlig flate), furu. De settes opp stående. Skottet deles inn med fyllinger som ellers i gangen og i salongen.

Bakom trappa ned i gangen er det i dag åpent. Med det nye skottet vil det være naturlig å kle igjen her. Kledningen kan være glattkant 13 mm bord som spikres rett på trappa. Dersom trappa skal kunne fjernes uten å rive skottet, må det tas høyde for det når skottet bygges opp.

Vi ser for oss å lage skilleskottet slik at det følger underkant av trappevangen på begge sider. Da blir det noen trekanta fyllinger. Ramtre i dører og på skott bør følge de samme linjene i rommet. En må vurdere om det er dørene eller benkeryggen som skal avgjøre høyden, dersom disse ikke faller noenlunde sammen.

Dør

I skottet skal det være ei ny dør, tilsvarende dem som går inn til lugarene i samme gang. Døra skal være med tre fyllinger. Den følger springet, som de andre dørene. Den hengsles i følge tegningen, motsatt av den til maskinistlugaren.

Total bredde på døråpning er 60 cm; dørbladet er 56 cm. Høyde på dørbladet er ca 176 cm. Tjukkelsen på ramtre er 43 mm. Ellers må de eksisterende dørene være modell for den nye.

Dørkarmer kan trolig bygges opp som eksisterende.

Benken

Som nevnt ble damesalongen utvidet i 1888. På tegningen fra denne tida er det angitt at benken skal gå fra tverrskott til tverrskott på begge sider. Dagens løsning er imidlertid at benken ender et stykke fra akterskottet, på begge sider. Dersom tegningen ble fulgt har altså benkene blitt forkortet under restaureringa i 1967.

Inventarprotokollen for 1903 tyder på at benken gikk hele vegen rundt, slik tegningen viser. Dette kan en anta fordi en eldre inventarprotokoll angir fem puter i sofaen, slik som i dag. Protokollen fra 1903 angir seks armlener og sju puter.

En kan undre seg over hvorfor benken ble forkortet til opprinnelig størrelse; den frigjorte plassen ser ikke ut til å ha fått noen ny funksjon.

Arbeidet består i å demontere benken. Det må lages to kopier av armlene og to nye puter og ryggputer. Nødvendig understell må også produseres. Eksisterende treverk må mattes ned og lakkeres, for så å montere det hele igjen.

Armlener på endene av benken har annerledes utforming enn de som deler opp benken.

Bord

I inventarprotokollen fra 1903 er det angitt to bord i damesalongen, mens i dag er det tre. Bordene er hele og greie, og står i stil med bordene i salongen oppe. Vi vil derfor foreslå at de tre bordene beholdes.

Arbeid består i demontering, nødvendig oppussing og remontering.

Dørk og belegg på dørk

Dette er helt og fint, og har etter vår oppfatning et troverdig uttrykk. Vi foreslår derfor at dette beholdes.

Arbeid består i tildekking slik at belegget ikke skades under arbeidet ellers.

Møbler, gardiner

For å oppnå et mest mulig korrekt utseende vil det være en fordel å få på plass mest mulig av slike element. I følge inventarprotokollen skal det være en vaskeservant og damaskgardiner. HFS sitt oppdrag vil imidlertid avgrense seg til de faste elementene.

Overflatebehandling

Malte flater kvistlakkes, grunnes og males to til tre strøk med linoljemaling.

Farger regner vi med skal være de samme som i herresalongen.

Lakka overflater mattes ned og lakkes fire-fem strøk.

Hardanger Fartøyvernssenter

Hardanger Fartøyvernssenter (HFS) er et av tre fartøyvernssentra med offisiell status som nasjonalt kompetansesenter innen fartøyvern. Fartøyvernssentra er utfyllende til virksomheten innen det frivillige fartøyvernet og vanlige kommersielle verft. De har som særskilt ansvar å samle inn og føre videre kunnskap om istandsetting, bygging og vedlikehold av verneverdige fartøy. Denne sikringa av handverksferdigheter er et ledd i antikvarisk vern av slike fartøy. HFS utfører således dokumentasjonsoppdrag og større istandsettingsoppdrag på verneverdige fartøy.

Interesserte kan henvende seg til:

Hardanger Fartøyvernssenter
Postboks 53
5601 Norheimsund

Tlf: +47 56 55 33 50
Faks: +47 56 55 33 51
e-post: info@fartoyvern.no
www.fartoyvern.no

Publikasjoner:

HFS gir ut faglige rapporter, hefter, bøker, årsmelding og det faglige magasinet *Fartøyvern*. Oppdatert oversikt over publikasjoner kan en få ved å henvende seg til adressa over, eller på internett: www.fartoyvern.no; klikk på Museum – Dokumentasjonssenter – Bokhandel.

